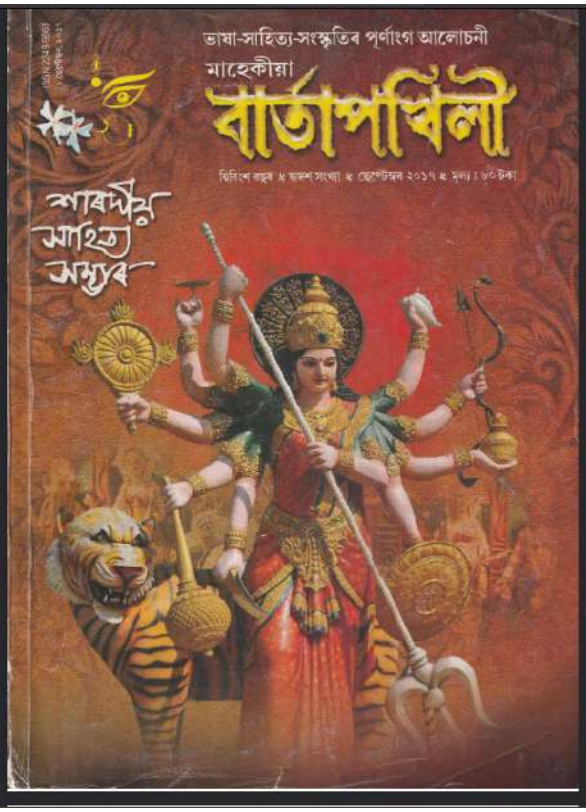
ভাষা-সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ পূৰ্ণাংগ আলোচনী
মাহেকীয়া
বাৰ্তাপখিলী
শাৰদীয় সাহিত্য সম্ভাৰ

মাত্ৰ জ্বালাৰ। মলগজন দুৰ হোৱাৰ লিচেতেই মই আটাম মাৰি প্ৰশ্ন কৰিলোঁ—কাষৰ জোৱানজন, প্ৰজাবকণ আৰু শাখটীয়ে কৰ্ম পৰা আৰি ইয়াৰ ভোগান দিবেই।

প্ৰজাবকণ আৰু শাখটী দুয়ো মহাবাহুৰ। মেন কথা আনেই নাহে, মাত্ৰে বিবাদ। কিয় সুধিলে বহিলেঁ?

: এনেয়ে মই এজো নাজানো নাহ। জনাব অৱশ্যেই পুনিবে। এটা কথা বুলিবলৈ মন হৈছে। তুমি বো শাখ নেকি?

: নশাখী বাহিনেই, সোলক।

: সোমাইলক ইয়াঁৰ অধিনীন্দ্ৰনিয়োগেৰে মা-দেউতাকেই বোৱা পোৱা নাছিলোহে।

: কিন্তু তোমা শাখিল পাইছিলোঁ। দুখন আৰি পৰিছিল। মাৰ দুকুৰুৰ পাৰী মোৰ চকুৰ এহিবাৰ লাগি আছে: তথাপি মাৰ বুলালো। মা, তোমাৰ ঘৰিটা সন্তান এইকেইজে তেল বেৰেখে আনন্দ্যইছা হেতেছ দুখ বিছিল? পাছে পাছে মাৰে বুলি উঠিল আৰু মন দুখ্যপাওলিল। এহিবা মই ইয়াত একেবাৰে নিৰাৱ হৈ পাঁচল।

: ঠিক আছে প্ৰজাবকণ বৰুৱা হিংসা অৱশ্যেই। নিশেষকাৰণে। মাৰকাৰণ বিৰুদ্ধ অৰ্থপূৰ্ণ এনেকৈ শিষ্যৰে শাখটী বাহিছে। অৱশ্যে দুয়ো নগৰ মিলিছে। মুকাৰে ভোগ আৰুতে পাৰ্থ মই মিলাইছি আছিল। ইয়াত মিয়ে হৈ ভোজনোৰ মধ্যুৰে জ্ঞানাহিত পৃথিৱীকথা বিজ্ঞান কথা প্ৰকাশৰে পাৰ্থক্য বহা। এৰা বন্ধুৰ, তেন কুলি কুলি পাৰ নেৰাকিবা। মই হে কাকৰী মাত্ৰ, ইয়াঁৰে অধি মেৰ মাতৃ জ্ঞানকাৰ অৰ্থপূৰ্ণ পনিয়ে। বিজ্ঞান মাতৃয়ে কবিব পাৰে। মই তাক ভাবি আছো। আৰি আজৰৰ মাত্ৰ-ভোজন সাহিত্যে লক্ষী মাতৃ। তুমি বা প্ৰজাবকণটৈ কেৰেটৈ বাক এই পৌৰুষকাৰ মানকিন কেৱ পৰিবাৰ কবিব পাৰিবা? তোমাৰ সুবিধা তুমি উত্তৰ দিবাহ, জনিছে। তোমৰ চকু আৰু মুখত উদ্ভাসিত কেৱা তোকিয়ে তোমাৰ স্বাকাৰৰ মই উপলব্ধি কৰি পাইছে। তুমি হয়তো কুলি পোৱা নাই ইক্ষণীয়ৰ প্ৰজাবকণৰ চকুৰ কেৱিয়ে তোক এক মনমোহন কথাই উদ্ভিৰিবই দিছে। তাৰো এৰি বাৰীৰ তোমাৰে কথাৰ প্ৰেমেৰে উদ্ভাসিত কৰিছিলেও এই কাকজনীৰ মন্ত্ৰানছহো কাৰ?

তুমি কিবা উত্তৰ দিবাহ? মাৰ মন তোৰ কথাবোৰ কথা কবিবা প্ৰেমি। কোৱা বাপাৰ বা কুল কুলিবা, মোৰ হয়ত কাকজীয়েহে এই কথাবোৰ লিখিবাৰ মনটিক তোকৰ্মি হৈছে। তুমি নিশ্চয় উপলব্ধি কৰিব পাৰিবা।

: হয় বহিনী, মই উপলব্ধি কৰি পাইছে।

: তুমি জানাচ, মধুৰে জীৱনত প্ৰথমে মনমোহন প্ৰতিছে ধাৰণাৰ হয়। সেয়ে প্ৰেমে অৰ্থপো মোৰমাৰ বাতুলাজন হৈ কৰে। তোমাৰ আকাৰৰ ভাবেৰে প্ৰেমটো গাৰাৰ হয়। বন্ধুৰ, তুমি মাত্ৰ তুমি কৰ্ম পাৰিবা নাহে।

লোক-সংস্কৃতি

শাক্ত ধৰ্ম, চণ্ডিকা দেৱালয় আৰু কুকুৰমাৰা গাঁৱৰ শাক্তসকল

প্ৰ দিগন্ত কুমাৰ দাস

অৱতৰণিকা :

লোকসংস্কৃতিৰ এক অন্যতম উপাদান হৈছে পাৰম্পৰিক আচাৰ-অনুষ্ঠানবোৰ। ইয়াৰেই আছে গুৰুত্বপূৰ্ণ স্থান হৈছে লোকধৰ্ম। বিশ্বৰ সকলোবিধাৰ লোকধৰ্ম আচাৰ অনুষ্ঠানভেদিক। আচাৰ-অনুষ্ঠানময়ৰ আচাৰ হৈছে লোকবিশ্বাস। লোকধৰ্মৰ স্থানাৰ পায় হৈছে শাক্তধৰ্ম। ই শক্তিবাদৰ গুণৰত প্ৰতিষ্ঠিত। ই এক বিজ্ঞানীক প্ৰকল্প এই সম্পৰ্কত ড° নিৰ্মলপ্ৰভা বৰদলৈয়ে লিখিছে, 'মাগৰেল পাৰ্ক পৃথিৱীৰ ৰকলো দেশতে আদিম ধৰ্মৰ আই গোৰ্ডেনী মাতৃ হৈ আছে। লোলনল হাইলিৰ; মেক্সিকো দেশীয় ইম. ভাচিকাৰ লখেৰ, ইজিপ্ত দেশৰ আই ইয়াৰ প্ৰকৃষ্ট উদাহৰণ। আই গোৰ্ডেনী হৈছে মাতৃভূমি আই। সেইবে বসুমতী (Mother Earth) সেইহে কেৰ্বল গৰাই আমাৰ সকলোৰে জীৱন হৈছে। সেওঁই মূল শক্তি (Mother Supreme), মুকুমাৰা সেওঁৰেই আমাক কেৰ্বল ধুকুৰে উলি নিছে। এনেকৈয়ে কেৰ্বল জীৱন উৰ্বৰতা আৰু সুকুল ঠাটীক অক্ষ কেৰে কেৰে শাক্ত পুজিয়া।' (দেবী, ২০১৪ পৃ ৩০)।

লোক সংস্কৃতিবিদ ড° নীলম চন্দ্ৰ শৰ্মাই 'শক্তিবাদ' শাক 'দেৱীবাদ' এই দুটা শব্দ একে অৰ্থতেই ব্যৱহাৰ কৰিছে। তেওঁ কৈছে, 'উপনিষদত শক্তিৰ সম্বন্ধোপেশ শক্তিবাদ শক্তি অৰ্থাৎ দেৱী বা মাতৃদেৱীৰ উদ্ভৱ সম্ভৱ হৈছে। যি শক্তিৰ জন্য বিশ্বজ্ঞাণ্ড গতিশীল হৈ আছে, সেই শক্তিকেই শক্ত বা আদ্য বা মূল শক্তি —সেই শক্তিৰ নাৰীৰূপী ৰূপেই মহাদেৱী (অসমৰ সাংস্কৃতিক ইতিহাস, মিতীয় খণ্ড, ২০১৩, পৃ ২৬১)। তেওঁ পুনৰ লিখিছে, 'শক্তিবাদ বা শক্তি তত্ত্ব সামাজিক ব্যাখ্যাৰ মাতৃপ্ৰধান বা নাৰীসমাজ আৰু দেৱলোকৰ সামাজিক মূল্যায়নৰ অধাৰতেই শক্তিবাদ বা দেৱীতত্ত্বৰ জন্ম। মূলা মূলে নাৰীসমাজৰ প্ৰতি পূজনগমহৰা

প্রাচীন কবি যদুনাথ আচার্য সম্রাটকে দেবীস্তবন দিলেন। শক্তিপূজা কৃষিজ সংস্কৃতি উপাদান আর বৃহৎসীমা আর এই বৃহৎসীমা তথা ত্রিকোণীয় মহাসমূহের কুল সৃষ্টিতে দেবদেবীগণের দিকে দেবীর দর্শিনী আর এই মহাদেব অবস্থাতেই জন্ম হেতু শক্তিরূপ। শক্তিরূপ বাস্তব উপলব্ধি আর এই নামে উপলব্ধির অন্যতম উদ্দেশ্য নবীসাহেব প্রদত্ত আর সন্ধান করা' (প্রাগুক্ত, পৃঃ ১৮৭)।

শাক্তধর্ম :

হিন্দুধর্মের এক অন্যতম শাখা বিশ্বাস হেতে শক্তিবাদ বা শাক্তধর্ম। এই ধর্মের লাভ জড়িত প্রাচীন অনুষ্ঠান তথা দর্শনের হেতে সৃষ্টি হেতে শক্তিরূপা বা শক্তিধর্ম। বিভিন্ন প্রধান আচার-অনুষ্ঠানেই শাক্ত ধর্মে উপাস্য দেবীর বিভিন্ন নামেতে, যেমন দেবী দুর্গা, কালী, কালিকা, উমা, অন্নপূর্ণা, ভবানী, ভদ্র, চণ্ডমুণ্ড, সিংহবাহিনী, শাকম্ভরী, গৌরী, পার্বতী, ত্রিপুরা, ত্রিনেত্রা, ভগবতী, শিবা, মহাদেবী, বৈষ্ণবী, শাক্ত, সত্য সনাতনী, মহাকালী, কালরাত্রী, ভদ্রা, ভদ্রা, মহামায়া, শব্দেশ্বরী, হৈমেশ্বরী, মহাশক্তি, মহাসরস্বতী, শারদা, কাত্যায়নী, বাগ্বাদী ইত্যাদি নামেতে জানা যায়।

অসমে জনজাতীয় সমাজেতে প্রাচীনতম প্রাক্তবশালী বর্তীয় বিশ্বাস হেতে শক্তিবাদ। আদিতে ঊর্ধ্বর শক্তির প্রাচীন ত্রিমূলে নারী বা মাতৃপূজা পালন করা হেতিল। শিষ্টের হৈতিক অন্যান্য-অনুষ্ঠানের গুরুতর ঊর্ধ্বর শক্তির উপাসনাই শক্তি পূজার রূপ নেইছিল। শক্তিবাদ সম্পর্কে প্রাচীন কামশাস্ত্র পুরুষ পুথি অনন্য মেলিল। এই পুথি হেতে কালিকা পুরাণ (খ্রীষ্টীয় দশম শতিকা) আরু যোনিতন্ত্র (খ্রীষ্টীয় ১৫ শতিকা)। প্রাচীন পুথি পাই আধুনিক যুগেও আমাদের শক্তি আরাধনার জন্য পুথি হিসাবে গণ্য করা হয়। এই প্রসঙ্গেও ইতি ইতিহাসবিদ ড্র এডোয়ার্ড গেইটে লিখিছে, 'Throughout the medieval period and even down to the 18th century AD,Kamakhya was the leading religion of Assam. Kamakhya is the most holy and famous shrine of the sect and with its worship was associated the various rites, mantras mudras and sacrifices. (History of Assam, 2014, P.323). শক্তিবাদের অন্যান্যেই সমাজ সর্ব-কা বর শক্তিপীঠ পাই উঠিছে। এইসিলকর বিভিন্নরূপ কামাখ্যা, ভাগবতী, দেবীমাঁ-ভাইনী (বিশ্বকোষ) টাক্রকথায়। এই শক্তিপীঠ দুয়ুতর বর্ত্তিত আরু বহু-লিখনের জন্যিতেও পরিচয় হয় কথা হেতিল। কেন্দ্রস্থানরূপীত, যাতেই বহুলকক অন্যতম এনার হ'লেও নবগুণি নিয়ে হেতিল। এইবিলাকর উপনিত কেশবধন অন্তরীয়া পাহাড়ের অন্তর্ভাগত অবস্থিত কামাখ্যাদেবী মন্দিরতো নাবনি নিয়া হেতিল। (Sarma, Dr. S.N. 1966, p. 6)।

চন্দ্রিকা দেবতার :

আগেয়ে উল্লেখ করা হেতে যে চন্দ্রিকা হ'ল শক্তিবাদ দেবী দুর্গার অন্য এক নাম। হয়তো মৃত্তিকাক বর্ণবর্ণবতীয় দেবী দুর্গার সমতুল্য হলীয় দেবী বুলি কোন ভুল নহ'ব। দেবী চন্দ্রিকাল শাক্ত বিশ্বিত মন্দিরটো হেতে দক্ষিণ কামরূপত স্থিত হয়গৌরত মিতৌই তালার অবস্থিত চম্পক বগাল শ্রীশ্রী মা চন্দ্রিকা মন্দির। এই মন্দিরটো নির্মাণ হেতিল আহোম রাজা রুদ্রসিংহ শিব সিংহৰ পাত্রকুকাগত। কথাই সেই সময়ৰ কথাটোৰ নক্তকৰ মতে বুধবাৰ হতুয়াই ১৭২৪-২৫ খ্রীষ্টাব্দ ঊৰ্দ্ধ মন্দিরটো নির্মাণ কৰাইছিল। শিব সিংহই ইয়াৰ মন্দিৰটো নির্মাণ কৰাইছিল। শিব সিংহই ইয়াৰ বাবত গাঁও, পুখৰীৰ আৰু পতিত পাইগণ বাবত বনি মন্দির পরিচালনার বাবে ১১১ পুথা ১ জেন মাটি, পইখংকইমাৰ ৪৩ পুথা ২ জেন মাটি, সর্বমুঠে ১৫০ পুথা ৩ জেন মাটি দান কৰে। কাৰণেই শিব সিংহই চন্দ্রিকা মন্দির নির্মাণ করি এনার নিমাণ অলি জনি কৰে (চাকুৰীয়া, সুবেন মন্দপৰনা, ২০১৪, পৃঃ ৭৬)।

আচাহাতে নিৰ্দেশিত মন্দিৰৰ চন্দ্রিকা মন্দির নির্মাণ কৰিছিল চম্পক বা চাৰু আহোম এগৰাকী মহাপুৰুষে। চাম্পকেই আগেয়ে নিৰ্দেশিত সোৰা চম্পক বাজাৰ বহু বুলি কোৱা হেতিল। চম্পক বাজাৰ কাহানী হ'ল চম্পকনগৰ। এই চম্পকনগৰেই আগেয়ে কৰ্ণাচাল আৰণ্যৰ বুলি কোৱা হয় যোগিনী তন্ত্ৰৰ মতে চম্পই শিৱৰ শিৰোৰে আৰু দেৱ-দেবীৰ পূজা কৰিছিল। আমাতে দেবী মনসা বা চন্দ্রিকাই নিয়মত পূজা অলিনটো চম্পক জনপদৰ অন্তৰ্ভুক্ত অৰ্থাৎ শিব মন্দিৰ ভাবে ভাবে কলিহাৰে অসমীয়া হোৱাৰ সম্ভাবনাটি চিন্তাপে চম্পক ৰাজ্যৰ পুৰ মন্ত্ৰীমুখৰ পাৰে। চিৰ চেতনাপূৰ্ণ অলিনি পুৰা লগাতো (নলিনৰ) মূলনগৰ নিশা মনসা যোগিত কালীমাৰ দশমৰ মুহূৰ্তমুখত পাৰে। কিন্তু সদ্য নিৰ্মিত পত্নী সতী বেহুলাই মৃত স্বামীক পুনৰ জীৱিত অলি কুলিনীৰ পাৰ কৰ আৰু জাতীৰ দেৱ উঁচুনই নিয়া জোনাকৰ পাটোৰ কোলাত টা চম্পাপুৰত যাত্ৰা আৰম্ভ কৰি দিয়ে। জোনাক উটি টা নিশাৰে চুবুৰি চম্পাপুৰ এৰি যাবৰ নাৰি পাৰে। আমেই বেহুলাৰ দেৱ নাৰ নিৰাকৰ প্ৰথম জোনাক কাৰণ হাকৰ হয়। দেৱেই বেহুলাৰ মুৰ্শিদ অন্য পাৰ পাই নিশৰ অৰ্ধনীৰ টো যায়। বেহুলাই নিজৰ হাৰ বাৰ জোনাক অন্য জোনাকাৰ নিৰ্মাণ জোনালী বাজাৰ সম্মুখী বাবে। শিৱই জীৱনক অমনাত মাতি আনি নৰিনিলৰ জীৱাই কুলিনীৰ জোনাক মনসাই তাৰ প্ৰতি সঁহাৰি জনায়। বেহুলাৰ শব্দ চাম্পক মনসা দেবীক পূজা কৰিবলৈ অনুৰোধ কৰাত চাৰিটা ৪৫ঘণ্ট ঘিনিমনাত পূজা পৰিবেশ সংটি দিয়ে। সেই শুভমনি ভুল কুলীন পৰিবৰ্তে জোনাকাৰে বীৰহাজেৰে দেবীৰ পূজা বলিৰ বুলি কোৱাত দেবী সন্তুষ্ট হ'ল। এইদৰে পুজাৰ অন্তত চম্পক বগইনৰ সৰ পুৰই নতুন চীকৰ পাৰ কৰে আৰু প্ৰাচন চন্দ্ৰিকা মন্দিৰ নিৰ্মাণ কৰি দিয়ে। অসমৰ প্ৰাচীন আৰু প্ৰসিদ্ধ শক্তিপীঠ চন্দ্রিকা দেৱালয় হাজাৰ হাজাৰ পাকন বাবে অবতৰে পুজাৰীয় আৰু শিষ্যসকল বসবাস। এই শক্তিপীঠৰ অধ্যক্ষৰ হ'ল আৰু বাবে মহান অলিত শাক্তৰ বৰাগত হয়। শনিবাৰ দুপুৰুৱা হেতে ইয়াৰ প্ৰথম ধৰ্মীয় উৎসৱ। দেবী ক্ষেত্ৰত্বে বাৰী পুজা অবত হে লগাবৰ দিনা এই পুজাৰ অন্ত পাৰে। আমাৰী আৰু নবমী পুজাৰ জকনকজৰ বাবে চন্দ্রিকা দেৱালয়ৰ আচাৰ্যইকৈ পবিত্ৰ আৰু ভাৰপাৰ্লুৰ দিন। অষ্টমীৰ দিনা শক্তিপীঠৰ লোকসকল হৈ পাৰে। শাক্তসকলে দেবীৰ পাকৰ উপৰুৰ হিচাপে এই মিটোৰ ছাগ, পাৰ, হাঁহালী, কোমোৰ, হাঁসৰ আদি আগবাঢ়ায়। ঠিক তেনেদৰে অষ্টমী পুজাত ইয়াত ৪৬ বলি নিয়ম পৰম্পৰায় আছে। অষ্টমীৰ বৈদিক পুজাৰ লগতে বাকীৰ ছাকৰ বলি দিয়া হয়। এই মিটোৰেই আগেয়ে দেবীৰ জোনাত টা শাক্তসকলে সৰ্বপ্ৰথম মহিষৰ প্ৰদিক্ষণ আছে। তেনেদৰে ভাগে-পিছ ভক্তসকলে মহিষ পাকৰপৰিছিত, কাঁচ-টিনা পৰায়া ছাগ, চমৰ, গাই, ইঁদুৰ-পাকৰ এনে ছাল টা শাখ, ঘণ্টা, বীজ, ডমৰু বজাই দেবীৰ সন্মুখ ঘূৰে। ইয়াৰ বাবে দেবী নিৰুপুৰুষে বেদ কামাখ্যাত প্ৰাচীনী হিচাপে গণ্যৰ।

কুকুৰাজা জীৱৰ শাক্তসকল :

চন্দ্রিকা দেৱালয় নাৰিবুৰিক অধিকৃত প্ৰথম গাঁও হেতে কুকুৰমাৰ, যত জনসাধাৰণ এন শক্তাৰ মালজীবী বৈষ্ণৱৰ সম্প্ৰদায়ৰ লোকে বাস কৰে। জীৱনৰ পৰিবৰ্তনৰেক তাৰেৰ ধৰ্মীয় বিশ্বাস মূলতঃ শক্তিবাদৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত হ'ল। এইদৰে ইয়াৰ হেতে তেওঁলোকৰ কীৰ্তন পুজাৰ মহাসেনা কৰাত চন্দ্রিকা দেবীৰ জিয়া নিয়ম বহা বুলি বিশ্বাস কৰে। তেওঁলোকৰ গাঁৱৰ মাজত আৰু ভাৰিলাত জীৱন উৰুৱাই দেবী চন্দ্রিকাৰ এক অনুপম মূৰ্তিৰ প্ৰকাৰ বহা বুলি বিশ্বাস কৰে। জীৱনৰ বিভিন্ন অৱস্থা যেনে সুখ-দুখ, ভয়-বিয়াম, ইচ্ছি-কামোন, মাৰিয়াৰৰ, বিপদ-সম্পদ আদিৰ লগত দেবী চন্দ্রিকাৰ এক অনুপম মূৰ্তিৰ বহা বুলি তেওঁলোকে বিশ্বাস কৰে। সেইবাবেই শাক্তসকলে যেনেকৈ বিয়া বটিন

যোগাযোগ সাক্ষাৎকার ইত্যাদি, গল্প-কাহিনী, লোকগান, বিষয়ক সম্পর্কীয় সমস্যা, ভক্তানুরাগীদের সমস্যা অথবা সমাধানের আশ করি দেবীর নামের পূজা একাগ্রচিত্ত মানস করে। তাতে কবিটেন যে পুজার সবাই কোনোরা হাঁর, স্বাগতী, পর্ব আর্থি বিন্দি হিতাশে আশাবাদ আছে অন্য বিস্তুবার এইটিনিকে উৎসর্গ হিতাশে সেইটেন আশাবাদ। ১৫-বছর আগে যেই মাত্রে ঘটিত কৈবর্তসমাজে অনাদ্য সমাধানের মধ্যেকিক দেবোন্ন দর্শ করি দেবীকে নৈলেন আশাবাদ। কারণ এইটিনি সমাধান অনুসূত বলয় যোগত শীতলা দেবীর কলাত আরাধ্য হয়। তদুপরি কেবর্ত আরাধনাকলে নবাগত-ক্ষেত্রেই প্রতিকালীন দর্শন উপযুক্ত সমাধ বুলি করে। কেবর্তলোকন মতে অনুষ্ঠানি পূর্বে এইটিনি সমাধানেই দেবী দুর্গার দর্শনে আশাবাদ ঘটে। সেয়েহে দেবী দুর্গার প্রতিকার কালত আবকাশে এয়াই উত্তম মনে।

পাতলমৈন এই দর্শনীয় চরাবর বাবেই পাঁবগমন দুই-এক নিবাহিত বা অধিবাহিত নাবীৰ চেহেৰে দেবী প্রতিমা সম্মুখ দাস অচেতিক বিশ্বাসে মানুহৰ মাজত গাঁ উঠিছে। দেবী দাস্তাৰে নাবীয়াজাতীয় মানুহে চৰিত্ৰাৰেই এক অকাৰণ বুলি গণ্য কৰে। তেনে দেবী আত্মা নাবীয়াজাতীয় অধিয়াজনী কলিত পাৰে, মগেন-অমঙ্গল হাৰ পাৰে বুলি আশংকা মানুহে বিশ্বাস কৰে। পাঁবগমন বাহৰ হোৱা প্ৰাক্কালে উৎসৱসমূহৰ অন্যতম হোৱা 'ফেন মিয়া' উৎসৱৰ লগত আৰু লগতেকৰ্তাৰ উদ্দেশ্যে কৰা এই পূজাত এক বিশু যোগেদা আয়োজন কৰা হয়। এই জেলাৰ আলো চৰিত্ৰ দেবীৰ নামাৰেই উৎসৰ্গিত। জেলাৰ ৰহিতাগত বৰা বাৰ আবহেতে লিখা আছে 'অৰ্ত্ত মা চৰিত্ৰা'। পূজাৰ অন্তত জেলাৰ নাৰীৰ বিসৰ্জন দিবলৈ যোৱা সকলোৱে 'জয় মা চৰিত্ৰ' ধ্বনিৰে অঞ্চল মুখৰিত কৰি তোলে।

দুৰ্গা পূজাৰ মহানৱমী পূজাৰ দিন চৰিত্ৰা কেৱলমাত্ৰ চৌহাত্ৰ অনুষ্ঠিত হোৱা 'হেৱোৰ কৰ্ত্তা' পৰ্বৰ বৃকুবৰাৰ গাঁৱৰ কৈবৰ্তসকলৰ এক অভিন্ন ভূমিকা আছে। আগতে এইখন ক্ষাৰ্ত্তাৰী অৰ্থাৎ শিৱ আৰু দেবীৰ সংবাদসলাপ মাজত হোৱা যুদ্ধ। সেইবাবেই এই কাহিনী যুদ্ধ কলাগীৰ পৰিৱেশে নাটকীয় অনুষ্ঠিত হয়। এই অনুপম কাহিনী পুৰাণ অন্তত দেবীয়ে পিতৃগৃহত প্ৰাণে কাৰি পুনৰ স্বামীগৃহত হবলৈ কলিটেন যোৱাৰ শিৱ আৰু দেবীৰ মাজত কলিহাৰ হয়। দেবীয়ে বলি যাই আত্ম বুলি সংশয় কৰি শিৱই দেবীক গৃহত প্ৰবেশ কৰাত বাধা দিয়ে। ফলত স্থানীয় ভক্তসকল শিৱৰ কলীয়া আৰু অন্যান্যসকল দেবীৰ কলীয়া হৈ পাৰে। কিন্তু ইয়াৰ কৃষ্ণবৰাৰ কৈবৰ্তসকলেহে প্ৰধানকৈ অভিনয় হৈ পাৰে। প্ৰথমে পুৰোহিতৰ মাজত কলাগুৰু দলিয়া-লিলি হবে। কিন্তু দেবীৰ কলীয়া ভক্তসকলৰ পক্ষভুক্ত কবিৰ নেৰবি শিৱৰ কলীয়া পুৰোহিত একজাতীয়া প্ৰমিত্ৰৰ দুয়ৰ পক্ষ কবি দিয়ে। তাৰ পাছে যাগে এজন পুৰী অনুগত গৰু আদি প্ৰাণে পক্ষত কথা হয়। এই পাঁচজাৰ দেবীৰ কলীয়া ভক্তসকলে অন্যায়ে অভিযোগ। ইয়াকে হ'ল 'হেৱোৰ কৰ্ত্তা' পৰ্ব। অন্য কহিবলগীয়া যে কৃষ্ণবৰাৰ গাঁৱৰ কৈবৰ্তসকলেই এই পাঁচজাৰ মাজে আৰু ইয়াৰ সহ আশই লৈ যায়। এই প্ৰসংগত হেৰ্ডেলেকৰ বিশ্বাস যে এই পাঁচজাৰৰ কুল উৎপত্তি এটাই হেৰ্ডেলোকৰ গৰকেই বিশেষ-বিশিষ্টপৰ্বা হেৰ্ডেলেকৰ কথা কবিব পাৰে। হেৰ্ডেলেকৰ আৰ্থী বিশ্বাস যে এই পাঁচ বিভাগৰ মধ্যে এটি হেৰ্ডেলোক মধ্যেৰ সম্পৰ্কত নাথাই দিলে বিজ্ঞান মাত্ৰই সম্পৰ্কত হবি পাৰিব।

নাবিটিৰেৰ লগতেই লিখিটো তৈয়ে দেবীৰ কৈলাস আত্মা আৰ্থাৎ দেবী বিসৰ্জন। দেবী প্ৰতিমাৰ মাটিৰ প্ৰতিমা বিসৰ্জনৰ মাটিত পাৰলৰ এক পৰম্পৰা হৈয়াৰত পাৰ্থ উঠিছে। সেই অনুসৰি কৃষ্ণবৰাৰ পক্ষি কৈবৰ্তসকলেই এই দায়িত্ব পালন কৰিব পাৰে। তিনিবাৰি অনুসৰি ক্ৰম্পাৰ অন্তত অন্তৰ্ভুক্ত কৃষ্ণবৰাৰ বৰ্তত মাসো মাসো নামে মাছুৰে ভাতুৰুয়ে বাস কৰিছিল। এবাৰ দেবীয়ে যোনো অন্তত এই ভাতুৰুয়ে দেখা নি কৈবৰ্তসকল বাজনতে দেবী পূজাৰ অন্তত কৈলাসলৈ যত্ৰা কৰিব বুলি ঠিকিলি। এই লোকবিশ্বাস অনুসৰি পৰ পৰ কবি দেখা হয়ৰ কৈবৰ্তসকলে দেবী বিসৰ্জনৰ পৰিৱ পালন কৰি আহিছে। এবাৰ যেনো শক্তিশীৰ্ষ গাৱে লাগি জাত্ৰা জনসমাজে দেবী প্ৰতিকাৰ বিসৰ্জনৰ পাছিত বৈদ্য ডাক সঠিকভাৱে পালন কৰিব আহিছিল। তাৰ লিখত নিৰ্বাচিতভাৱে কৈবৰ্তসকলে এই দায়িত্ব পালন কৰি আহিছে। হেৰ্ডেলেকৰ মতে দেবী বিসৰ্জন নিৰ্ব পৰাটি এক মৌজাসাৰ অথা আৰু ইয়াৰ বাবে নিশাৰেই পুণ্য অৰ্জন কৰিব পাৰি। পৰম্পৰা অনুসৰি দাসীৰ দিন (৩-৪জনৰ হেৰ্ডে-আৰ্থাইয়ে টেৰ্ৰ্ড ৰাতি দিনৰ প্ৰায় ১২০০ বছৰৰ চৰিত্ৰাৰ্থীত উপস্থিত হয়। ইয়াৰ পূৰ্ব হেৰ্ডেলোকে নিজ অঞ্চল পৰিক্ৰমা কৰা পাছে আগাদী আৰু পাৰ চলাৰ অংশৰ কাৰণে ভাৰ হয়। চৰিত্ৰাৰ্থীত অহিছে যোগেদা কথা পাছে আগাদী আৰু পাৰ চলাৰ অংশৰ কাৰণে আত্মাত বহা একাৰ্য ভাৱ আই চৰিত্ৰাৰ প্ৰতিমাকে আন মূৰ্তিবোৰো সৈ সিসৰ্জনি হয়ে কৃষ্ণবৰাটোৰ সৈ আছে। চৰিত্ৰা দেবীৰ বাহন হোৱাৰ দিনটিতে আন মূৰ্তিবোৰ পুষ্পসজ্জিত কৰা হৈছে ঠাইত ঠাইত মূৰ্তি আগেৰাপিনৰ হাৰ্মোনিয়ামেৰে নিজ গীত কৃষ্ণবৰবাটোৰ সৈ আছে। পীতমনৰ প্ৰয়োজনাৰ পুৰুষ চৰিত্ৰাৰাজ ৰূপ পাছই দেবীৰ দৰ্শন লাভ হবে-অপেক্ষা কৰি থাকে। সেইদিনি ঠাই পোৱাৰ সময়তে দেবীৰ মূৰ্তিৰ সৈ শয়নকলে সাজাৰ প্ৰক্ৰিয়া কৰে। তাৰ পিছত বিষ্ণুমন্ত্ৰৰ ঘৰে দেবীক আৰু সুন্দৰ আৰে। সেইবাবেই ভক্তসকল মন্দিৰে দুপ-দুৰ, নৈবেদ্য আদি অৰ্পণকৰাই দেবীৰ ৰাশিৰ বিচাৰে। তাৰ পিছত দেবীৰ মূৰ্তি কৃষ্ণবৰাৰ পঞ্চাৰাৰ দি ভক্তিভাৱ সোলৰ দৰ্শনৰ্থে থাকাকী চকীৰ চৌহাৰ সমুখৰ স্থাপন কৰে। সেই নিৰ্দিষ্টৰ কৃষ্ণবৰাৰাজ আনুষ্ঠিক হোৱা লাংবেলৰ অন্তত সন্নিয়া মূৰ্তিৰে নৈবেদ্যি বলি কথা নাৰত দেবী প্ৰতিমাৰ প্ৰতিমাৰ অন্যান্য মূৰ্তিকেইটা কলাই নদীত কৈবৰ্তসকলে সৰ্ব্বতিৰে বিসৰ্জন দিয়ে।

সমৰ্থন ঃ

দুৰ্গা দেবী বা প্ৰতিমা হৈছে মূৰ্তিমন্দিনী। মহিষমৰ্দ্দনী অৰ্থাৎ ধৰ্মৰ অতত পৰিজ্ঞ সমাজব্যবস্থাৰ কাৰণে দুৰ্গা দেবীৰ পূজা কৰা হয়। অন্য পৰ্যন্ত মূৰ্তি নিৰ্মাণৰ কাৰণে মৃত্তিকা-পূজা কৰা হয় বুলি কব পাৰি। অৰ্থাৎ নাৰীশক্তি অন্য সাহৰ প্ৰতীক হিচাপে দুৰ্গাক যুগে যুগে পূজা কৰি আহ্ৰা হৈছে। ইয়াৰ থাকা নাৰী এবাৰকীৰ প্ৰকৃত মানৱ সৃষ্টিৰ কি অৱদান বা তাৰ বাবে নাৰীয় কি ভূমিকা ইয়াকে কবিব লগত হয় তাৰ আৰু উপাদি পৰিব পাৰে। দুৰ্গা পূজা কেৱল আচাৰ আনুষ্ঠানিক আৰু সামাজিকতাপূৰ্ণ নৰ্মাৰ তাৰ অন্তৰ্নিহিত উদ্দেশ্য বাস্তৱ বাস্তৱিতে ঘটিলে সমাজ পাইছে।

প্ৰসংগ পুথি ঃ

১। পৰাশৰ, ড° নিৰ্মলাবাৰা ঃ দেৱী, গুৱাহাটী, ২০১৪

২। শৰ্মা, ড° নবীন চন্দ্ৰ ঃ অসমৰ সাংস্কৃতিক ইতিহাস, ২য় খণ্ড, অসম সাহিত্য সভা, গুৱাহাটী, ২০১৩

৩। কৈবৰ্ত্তীয়া, পুলেন (সম্পাদনা) ঃ চম্পাবৰ ঐতিহ্য, ছাপাৰ ২০১৪

৪। Gait, Edward A History Of Assam, Guwahati, 2014.

৫। Sarma, S.N. : The Neo-Vaisnavite Movement And Satra Institutions of Assam, Guwahati, 1999

মন্তব্যবাৰ ঃ

১। খাগেন দাস (৬২)

২। নাৰেন দাস (৭৭)

৩। চোকেন দাস (৭২)

৪। চেনেকাৰ দাস (৫৫)

৫। বীৰেন দাস (৪৫)

৬। বীৰেন দাস, অসম, চৰিত্ৰা দেৱোৎসৱ পৰিচালনা কমিটি (৫২)।

কৃষ্ণমালা